

T.C. DIŞİŞLERİ BAKANI M. ÇAVUŞOĞLU'NUN
KAZAKİSTAN VE TACİKİSTAN TEMASLARI

Özge Nur ÖĞÜTCÜ

Analist (2013-2017)

Analiz No : 2016 / 8

10.11.2016

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Özbekistanın başkenti Taşkente düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Dışişleri Bakanları 43. Zirvesini takiben Kazakistan ve Tacikistanda mevkidaşlarıyla temaslarda bulundu. Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Kazakistanın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olan Türkiye, İpek Yolu gibi bölgesel yapılanmalar ve projelerin ötesinde Orta Asya ülkeleri ile ikili ilişkileri de geliştirme yönünde aşamalar kaydetmektedir. Kazakistan-Türkiye ilişkilerinde özellikle son dönemlerde hareketlilik gözlemlenmiştir. Bunda Kazakistanın dış politikasında daha aktif olmasının ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği gibi üstlendiği önemli görevlerin rolü de vardır. Türkiye ve Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkiler hem kardeşlik hem de işbirliği bağları üzerinden güçlenmeye devam etmektedir. Çavuşoğlunun İİT zirvesi sırasında üye ülkelerin dışişleri bakanları ile de görüşmeler düzenlemesi ve bu kapsamda Özbekistan Dışişleri Bakanı Kamilov ile de ikili ilişkileri geliştirmek üzerine fikir alışverişinde bulunmaları dikkat çekmektedir.

İİT Dışişleri Bakanları 43. Toplantısının ardından 19-20 Ekim 2016 tarihlerinde Kazakistanda bulunan Çavuşoğlu, Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) toplantısı için yapılan hazırlıklar çerçevesinde düzenlenen Ortak Stratejik Planlama Grubu (OSPG) 3. Toplantısına da katılım göstermiştir. YSDK döneminin Başbakanı Erdoğanın Kazakistan ziyareti sırasında kurulmuştur ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayevin 11-12 Ekim 2016 tarihlerinde Türkiyeye yaptığı resmi ziyaret sırasında ilk toplantısı düzenlenmiştir. YSDK 2. Toplantısı ise 15-17 Nisan 2015 tarihlerinde Kazakistanda düzenlenmiştir. Kazakistan ve Türkiye arasındaki ilişkileri belli bir mekanizma ve kurumsallaşma üzerine oturtan YSDK toplantıları, ikili çalışmalarını güçlendirmekte ve işbirliğini pekiştirmektedir.

Türkiye Orta Asya ülkelerinin Avrupa ile bağlarını tamamlayan önemli bir stratejik konuma sahiptir. Aynı şekilde Kazakistan Dışişleri Bakanı Erlan İdrissov temaslarda sırasında Kazakistanın Türkiye için Avrasya Ekonomik Birliği, Orta Asya ve Çin piyasalarına erişim

sağlayabileceğini dile getirmiştir.[1] Modern İpek Yolu, TRACECA vb. bölgesel projelerde bu ikili yaklaşım birbirini tamamlayıcı niteliktedir.

Kazakistan ve Türkiye ikili ilişkileri sürekli gelişmektedir. İki ülke arasındaki ticari hacim 2016 yılının 6 aylık verilerine göre 979.4 milyon Amerikan doları civarından seyretmektedir[2] ve Türkiye'nin Kazakistandaki yatırımları ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Aynı şekilde Kazakistandan Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırım tutarı 681 milyon Amerikan Dolarına ulaşmış ve Haziran 2015 itibarıyla ülkemizdeki Kazak sermayeli şirket sayısı 482'yi bulmuştur.[3] Türkiye'nin sermaye miktarı açısından Kazakistandaki 17. Büyük yatırımcı olduğu ve enerji dışı sektörlerdeki yatırımları açısından da 4. Sırada yer aldığı belirtilmektedir ve 600 Türk firmasının Kazakistandaki ürettikleri projeler toplam 2.05 milyar Amerikan doları değerindedir.[4] Türkiye ve Kazakistan arasında potansiyel daha yüksektir ve her iki tarafın da siyasilerinin işbirliğini arttırmak için çalışmalar yürüttüğünü söylemek mümkündür. Nazabayev, Türkiye'nin Rusya ile ilişkilerini iyileştirmesi sürecinde de başarılı bir rol üstlenmiş ve bölgesel istikrarın güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Yakın zamanda Kazakistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Zoşibayev, ev sahipliği yapacakları EXPO 2017'de gözde stantlardan birisini Türkiye'ye vereceklerini açıklamıştır. Bu açıklama Türkiye'ye verilen önemi gösterir niteliktedir. Aynı zamanda genel merkezi İstanbul'da bulunan Türk Keneşi, genel merkezi Azerbaycanda bulunan Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi, genel merkezi Kazakistanda bulunan Uluslararası Türk Akademisi ve genel merkezi Türkiyede bulunan TÖRKSOY gibi girişimler kültürel ve siyasi alanda üye ülkeler arasındaki ilişkileri kurumsal bir çerçevede pekiştirmektedir. Kazakistan ve Türkiye ilişkileri ekonomik boyutlarının yanı sıra bu kurumların faaliyetlerini de kapsayarak ele alınmalıdır. İki ülke arasındaki ilişkilerin gelecek dönemlerde eğitim alanında da yoğunlaşması beklenebilir. İki ülke arasındaki kurulan mekanizmaların istikrarlı bir şekilde işlevlerine devam etmeleri ilişkileri daha da güçlendirecektir.

Kazakistan ziyaretlerinin ardından Çavuşoğlu Tacikistanda görüşmelerde bulunmuştur. 21 Ekim 2016 tarihinde Tacikistan Cumhurbaşkanı İmamali Rahman tarafından kabul edilen Çavuşoğlu, Tacikistan Dışişleri Bakanı Sirodjidin Aslov ile görüşmüştür. Bu ziyaretin önemli noktalarından birisi, 8 yıl aradan sonra ilk kez Dışişleri Bakanı düzeyinde gerçekleşmiş bir ziyaret olmasıdır.[5] Çavuşoğlunun gerçekleştirdiği ziyaret sırasında iki ülke arasında 2017-2020 yıllarını kapsayan üç yıllık bir işbirliği planı imzalanmıştır. Bu plan iki ülkenin arasındaki ilişkileri pekiştirmeye yönelik atılan önemli bir adımdır. İşbirliği Konseyi toplantısının da 2017 yılında yapılacak olması işbirliği planının çalışmalarını destekleyecektir.

Görüşmeler ikili ve çok taraflı işbirliği üzerine odaklanmıştır. 2017 yılında İşbirliği Konseyinin Cumhurbaşkanları düzeyinde Türkiyede gerçekleştirilmesi öngörülmüş ve Çavuşoğlunun Tacikistan temasları bu toplantı üzerine odaklanmıştır.[6]

Tacikistan ile olan ilişkiler diğer Orta Asya ülkelerine göre daha geç zamanlarda başlamış ve yavaş ilerlemiştir. Bunun nedeni ise 1992 yılında başlayıp 5 yıl süren, ülke istikrarına çok ciddi zarar veren ve birçok kayıplara neden olan iç savaştır. Fakat bu ortama rağmen Türkiye Cumhuriyeti Duşanbe Büyükelçiliği 1992 yılından itibaren görevine devam etmektedir. Hatta Türkiye ve Tacikistan arasında 8 Nisan 1993 tarihinde Ticaret ve

Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalanmış ve bu kapsamda 2009 yılında Duşanbede, 2012 yılında ise Ankarada Türkiye-Tacikistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) toplantıları düzenlenmiştir. Bu gelişmelere ek olarak her iki ülke arasında ulaşım sektöründe de güçlü işbirliği devam etmiş ve hem karayolu hem de demiryolu taşımacılığı açısından önem taşıyan projelerde iki ülke de yer almıştır. Bölgesel bağlantı ağlarını tamamlayıcı roller üstlenen iki ülkenin bu alanda işbirliğini güçlendirmesi beklenebilir.

İki ülke arasında yüksek düzey temaslar da işbirliğini desteklemiştir. 28-29 Mayıs 2009 tarihlerinde dönemin Cumhurbaşkanı Gülün Tacikistana gerçekleştirdiği resmi ziyareti sırasında Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Cumhuriyeti arasında İşbirliği Konseyi Kurulmasına İlişkin Ortak Açıklama imzalanmış ve böylece ikili ilişkiler belli bir mekanizma üzerine oturtulmuştur.[7] İki ülke arasındaki temaslar bölgesel ve uluslararası örgütler üzerinden de devam etmektedir.

Son dönemde ticari ilişkiler de artmıştır. Verilere göre Türkiye Tacikistanın 4. Büyük ticari ortağıdır ve 2013 yılında Tacikistan-Türkiye arasındaki ticari hacim 655,115 milyon Amerikan Dolarını bulmuştur.[8] Tacikistanda faaliyet gösteren Türk firmaları toplamda 50 milyon Amerikan doları değerinde doğrudan sermaye yatırımları yapmaktadır ve 2006 yılında 16 Türk şirketi bir araya gelerek Tacik-Türk Sanayici ve İşadamları Derneğini kurmuşlardır.[9] Bütün bu gelişmelere ek olarak TİKANın Tacikistanda yatırım ve yardım programları da devam etmektedir. Tacikistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin önümüzdeki dönemlerde belli bir plan dahilinde devam etmesi ve ikili ilişkilerin sürdürülmesi, ilişkilerin pekiştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlunun Ekim ayında gerçekleştirdiği ziyaretler, Türkiyenin Sovyetler Birliğinin dağılmasından günümüze kadar Orta Asyaya verdiği önemi bir kere daha göstermiştir. Türkiye için Orta Asyanın önemini 3 boyutta ele alabiliriz. Bunlardan birincisi devlet temsilcileri ve sektörel-ticari alanda geliştirilen ikili ilişkilerdir. İkili temasların da özetle ticari hacmin artırılması, turizm, eğitim, enerji ve kültür gibi alanlarda işbirliğinin geliştirilmesinin önemine değindiğini söyleyebiliriz. İkincisi Ekonomik İşbirliği Örgütü, İslam İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru, Yeni İpek Yolu gibi bölgede aktif olan ülkeleri, Orta Asya ülkelerini ve Türkiyeyi kapsayan bölgesel yapılanmalardır. Rusya, Çin ve İran gibi bölgesel etki alanlarını korumak ya da güçlendirmek isteyen aktörlerin de faaliyetleri bu başlık altında önem teşkil etmektedir. Üçüncüsü ise yukarıda da bahsi geçen bölge ülkeleri ile kurulan ayrı girişimlerdir. Üç alanda ele alabileceğimiz ilişkiler her geçen gün güçlenmekte ve bölgesel istikrara da katkıda bulunmaktadır. Tamamlanmış ve devam eden enerji ve ulaşım koridorları projeleri bu bağları güçlendirmektedir.

Bölgesel çapta ele aldığımızda bağımsızlıklarının 25. Yılında çeyrek asırlık bir süreçte önemli yol kat etmiş Orta Asya ülkelerinin önünde hem fırsatlar hem de zorluklar bulunduğunu söyleyebiliriz. Orta Asya bölgesi bölgesel projelerin kalbinde yer alan Afganistandaki istikrarsız ortam endişe yaratmaktadır. NATO Uluslararası Afganistan Güvenlik Destek Kuvveti (İng. International Security Assistance Force, ISAF) görevinin 2014 yılından itibaren form değiştirmesinin ve askeri güçlerin çekilmesinin ardından bu endişelerin artması mümkündür. Aynı zamanda Ortadoğu bölgesindeki karışıklıklar ve radikalizm hareketleri gözleri yeniden Afganistana çevirmektedir.

Bölgede hali hazırda çözülememiş konvansiyonel olmayan tehditler de bulunmaktadır. Bunları su kaynaklarının paylaşımı, sınır konusunda yaşanan anlaşmazlıklar (Kırgızistan ve Özbekistan özelinde), iklim değişikliğinin her bölgede olduğu gibi Orta Asyadaki etkileri ve yeterli olmayan alt yapı sistemleri, Hazarın hukuki statüsünün belirsizliğinin devam etmesi olarak özetleyebiliriz. Fakat bölge ülkeleri hem ikili ve çoklu ilişkiler hem de bölgesel kurumlar üzerinden bu alanlarda ortak çözüme ulaşmak için çalışmalar devam etmektedir. Mesela Kazakistan 2050 stratejisi çerçevesinde yenilenebilir enerjiye odaklanmış ve Paris İklim Anlaşmasına taraf olmuştur.

Bölgesel fırsatlar enerji ve ulaşım koridorları üzerine odaklanmaktadır. Bu projelerin devamında bölgesel istikrarı destekleyeceğini, bölgesel kalkınmaya katkıda bulunacağını ve Türkiye ile Orta Asya ülkelerinin ilişkilerini de geliştireceğini söyleyebiliriz. Özellikle 2003 yılında temelini Avrupa Komisyonunun attığı ve Türkiyenin de katıldığı Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru (İng. Europe-Caucasia-Asia Transportation Corridor, TRACECA) ve Yeni İpek Yolu Tek Kuşak, Tek Yol ulaşım hatları bölgesel bağlantıları güçlendirmektedir. Türkiyenin bu projeler kapsamında Orta Koridor üzerinden Avrupaya açılan kapı olarak önemini sürdüreceğini söyleyebiliriz. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlunun temaları da bu beklentiyi destekleyecek niteliktedir.

Fotoğraf: Anadolu Ajansı

[1] Kazakhstan can give Turkey access to markets of EEU, C. Asia, Russia, China, The Times of Central Asia, 21.10.2016, <http://www.timesca.com/index.php/news/17243-kazakhstan-can-give-turkey-access-to-markets-of-eeu-central-asia-russia-and-china>

[2] Türkiye □ Kazakistan Dış Ticaret Göstergeleri, T.C. Ekonomi Bakanlığı, www.ekonomi.gov.tr

[3] Türkiye □ Kazakistan Siyasi İlişkileri, T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kazakistan-siyasi-iliskileri_.tr.mfa

[4] ibid

[5] Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlunun Tacikistanı ziyareti hakkında arka plan notu, 21 Ekim 2016, T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglu_nun-tacikistan_i-ziyareti-hakkinda-arka-plan-notu_-21-ekim-2016.tr.mfa

[6] ibid

[7] ibid

[8] Türkiye-Tacikistan Ekonomik ve Ticari İlişkileri, T.C. Duşanbe Büyükelçiliği, 18.07.2014, <http://dusanbe.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=180922>

[9] ibid

Yazar Hakkında :

Özge Nur Öğütçü Ekim 2013 ile Aralık 2017 Analist olarak AVİM'de çalışmıştır. Öğütçü, Orta Asya bölgesi ve İran üzerinde çalışmalar yürütmüştür.

Atıfta bulunmak için: ÖĞÜTCÜ, Özge Nur. 2026. "T.C. DIŞİŞLERİ BAKANI M. ÇAVUŞOĞLU'NUN KAZAKİSTAN VE TACİKİSTAN TEMASLARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2016 / 8. Kasım 10. Erişim Nisan 03, 2026. <https://www.avim.org.tr/public/tr/Analiz/T-C-DISISLERI-BAKANI-M-CAVUSOGLU-NUN-KAZAKISTAN-VE-TACIKISTAN-TEMASLARI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır